

บทที่ 3

บริบทด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2544 – 2549

3.1 บริบททางการเมืองของประเทศไทยในระหว่างปี พ.ศ. 2544 – 2549*

ภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 6 มกราคม 2544 ผลปรากฏว่าพรรคไทยรักไทย ได้คะแนนเสียงมากที่สุด คือ ในจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) แบบแบ่งเขต จำนวน 400 คน พรรคไทยรักไทยได้ 208 ที่นั่ง พรรคประชาธิปัตย์ได้ 97 ที่นั่ง พรรคชาติไทยได้ 33 ที่นั่ง พรรคความหวังใหม่ได้ 27 ที่นั่ง พรรคชาติพัฒนาได้ 20 ที่นั่ง พรรคเสรีธรรมได้ 13 ที่นั่ง พรรคกิจสังคมและพรรคราษฎรได้พรรคละ 1 ที่นั่ง สำหรับจำนวน ส.ส. ระบบบัญชีรายชื่อ จำนวน 100 คน พรรคไทยรักไทยได้ 48 ที่นั่ง พรรคประชาธิปัตย์ได้ 31 ที่นั่ง พรรคความหวังใหม่ได้ 8 ที่นั่ง พรรคชาติพัฒนาได้ 7 ที่นั่ง และพรรคชาติไทยได้ 6 ที่นั่ง ส่วนพรรคเสรีธรรมไม่ได้ที่นั่ง ส.ส. ในระบบบัญชีรายชื่อเลย เนื่องจากได้คะแนนเสียงน้อยกว่าร้อยละ 5 ซึ่งต่ำกว่าที่รัฐธรรมนูญกำหนด

วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2544 พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร ได้รับการสนับสนุนจากสภาผู้แทนราษฎรให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ด้วยคะแนนเสียง 339 เสียง จากนั้น พันตำรวจโท ทักษิณฯ ได้ตั้งคณะรัฐมนตรี จำนวน 35 คน โดยมีพรรคการเมืองที่เข้าร่วมคือ พรรคความหวังใหม่ พรรคชาติไทย พรรคเสรีธรรม และพรรคไทยรักไทยครองตำแหน่งรัฐมนตรีถึง 29 ตำแหน่ง พรรคความหวังใหม่ 3 ตำแหน่ง พรรคชาติไทย 3 ตำแหน่ง และพรรคเสรีธรรม 1 ตำแหน่ง

หลังจากเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐบาลของพันตำรวจโท ทักษิณฯ พยายามแสดงท่าทีผ่อนปรนกับภาคประชาชน มีเหตุการณ์ที่น่าสนใจคือ ภายหลังที่พันตำรวจโท ทักษิณฯ รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเพียงวันเดียว พันตำรวจโท ทักษิณฯ และคณะได้เดินทางไปเลี้ยงอาหารแก่กลุ่มสมัชชาคนจนที่มาชุมนุมประท้วงหน้าทำเนียบรัฐบาล และให้คำมั่นกับผู้ชุมนุมว่า จะเร่งแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งต่อมารัฐบาลได้นำเรื่องของสมัชชาคนจนเข้าพิจารณาในการประชุมคณะรัฐมนตรีแล้วแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามการแก้ไขปัญหาสมัชชาคนจน โดยมีนายปองพล อดิเรกสาร รองนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน และรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องอีก 7 คน ร่วมเป็นกรรมการ มีการตั้งคณะอนุกรรมการอีกกว่า 27 คณะเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ตามข้อเรียกร้อง เป็นเหตุให้กลุ่มสมัชชาคนจนประกาศยุติการชุมนุม

* เป็นบริบททางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (2540)

พรรคไทยรักไทยพยายามที่จะสร้างความมั่นคงในสภาในเพิ่มขึ้น โดยดำเนินการให้พรรคเสรีธรรมมายุบรวมในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2544 ทำให้มี ส.ส.เขตรวม 215 คน และต่อมาได้ดำเนินการให้พรรคความหวังใหม่มายุบรวมด้วย ในการประชุมพรรคความหวังใหม่เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2545 ได้มีมติ 289 ต่อ 84 ให้ยุบพรรคเข้ารวมกับไทยรักไทย อย่างไรก็ตาม มีกลุ่ม ส.ส.ความหวังใหม่ 11 คนต่อต้านการยุบพรรค เช่น ชิงชัย มงคลธรรม สุขวิช รังสิตพล เปรมศักดิ์ เพียรยุระ ลิขิต ธีระเวคิน พ.ท. ฐิตียา รังสิตพล เป็นต้น ในที่สุด พ.ท. ฐิตียาได้ย้ายไปพรรคประชาธิปัตย์ ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง พันพรรคมวลชน และ นายชิงชัย ได้ตั้งพรรคความหวังใหม่ขึ้นมาอีกครั้ง โดยไม่ย้ายตามไปอยู่ไทยรักไทย

รัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีลักษณะพิเศษคือ มีการปรับคณะรัฐมนตรีมากถึง 10 ครั้ง ซึ่งจะมีทั้งการปรับตัวบุคคลออกจากคณะรัฐมนตรี ปรับกระทรวง และปรับคนใหม่เข้ามารับตำแหน่ง การปรับคณะรัฐมนตรีเหล่านี้ ส่วนมากแล้วตัดสินใจและดำเนินการโดยนายกรัฐมนตรี แต่เพียงผู้เดียว รัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องมักไม่รู้ล่วงหน้า ซึ่งชี้ให้เห็นว่า กลุ่มย่อยภายในพรรคไทยรักไทย ไม่ได้มีอำนาจต่อรองมากนัก ในระยะเวลา 4 ปีของการบริหารประเทศสมัยแรก รัฐมนตรีแทนทุกคนถูกปรับตำแหน่ง นอกจากวราเทพ รัตนากร และ สุดารัตน์ เกยุราพันธุ์ เท่านั้น ที่ไม่ถูกย้ายตำแหน่งเลย และที่น่าสังเกตคือ ในการบริหารในระยะแรก ร.ต.อ.ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์ รัฐมนตรีมหาดไทยได้สร้างชื่อเสียงขึ้นมารวดเร็ว และกลายเป็นที่นิยมของประชาชน ในฐานะที่เป็นคนตรงราวไม้บรรทัด ไม่มีแนวโน้มในการกระทำทุจริต นอกจากนี้ยังเป็นผู้ผลักดันนโยบายจัดระเบียบสังคม เข้มงวดต่อสถาบันเทิง

การปรับคณะรัฐมนตรีครั้งแรก มาจากการที่ เกษม วัฒนชัย ลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีศึกษาธิการในวันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2544 พ.ต.ท.ทักษิณ ต้องมารับตำแหน่งรัฐมนตรีศึกษาธิการเองชั่วคราว และให้สิริกร มณีรินทร์ มาเป็นรัฐมนตรีช่วยศึกษาธิการ จนกระทั่งถึงวันที่ 9 ตุลาคม จึงได้แต่งตั้งให้ สุวิทย์ คุณกิตติ มารับตำแหน่งรัฐมนตรีศึกษาธิการแทน อย่างไรก็ตาม ตำแหน่งรัฐมนตรีศึกษาธิการจะเป็นตำแหน่งที่เปลี่ยนบ่อยครั้งในสมัยรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ จนทำให้ขาดความต่อเนื่องในทางนโยบาย จึงถูกวิจารณ์ว่ารัฐบาลไม่ได้ให้ความสำคัญในด้านการปฏิรูปการศึกษาเท่าที่ควร

พ.ต.ท.ทักษิณฯ ยังเริ่มต้นการบริหารส่วนภูมิภาคแบบใหม่ แต่แทนที่จะปฏิรูปประชาธิปไตย โดยให้ประชาชนเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด กลับนำระบบผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการมาใช้ เรียกกันโดยทั่วไปว่า "ผู้ว่าแบบ CEO" ซึ่งก็คือการให้อำนาจแก่ผู้ว่าราชการจังหวัด

เพิ่มขึ้นจนครอบคลุมทุกด้าน แต่ผู้ว่าราชการจังหวัดในระบบนี้จะต้องมีเป้าหมายนโยบายชัดเจนว่าจะดำเนินการอย่างไรให้แก่จังหวัด และประเมินทุก 2 ปีในลักษณะเดียวกับผู้บริหารบริษัทธุรกิจ

วันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2544 ศาลรัฐธรรมนูญมีมติ 8 ต่อ 7 ให้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร พ้นผิดกรณีชุกหุน เพราะถือว่า พ.ต.ท.ทักษิณไม่ได้ตั้งใจ รู้ไม่ถึงการมีหุ้นของคู่สมรส จึงไม่ถือว่ามีกำยีนบัญชีทรัพย์สินเป็นเท็จ การวินิจฉัยลักษณะนี้สอดคล้องกับที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ยอมรับว่า การแจ้งบัญชีทรัพย์สินของเขามีปัญหา แต่เป็นการ “บกพร่องโดยสุจริต” การพ้นคดีในลักษณะเช่นนี้ ทำให้การบริหารประเทศของพรรคไทยรักไทยเป็นไปโดยมีต้องพะวงหลัง

หลังจากบริหารประเทศไปได้ 1 ปี คณะนียมของนายกรัฐมนตรียังสูงลิ่ว ส่วนหนึ่งเพราะ *ประการแรก* การดำเนินนโยบายตามที่ได้หาเสียง เช่น การพักชำระหนี้เกษตรกรรายย่อย การประกันสุขภาพถ้วนหน้าหรือ 30 บาทรักษาทุกโรคสำหรับคนจน การตั้งกองทุนหมู่บ้านโดยอนุมัติเงินหมู่บ้านละล้านเป็นการเริ่มต้น นโยบายเหล่านี้ ต่อมาจะถูกเรียกว่าเป็นนโยบาย “ประชานิยม” *ประการที่สอง* ก็คือความสำเร็จในการแก้ไขปัญหเศรษฐกิจ ที่ทำให้เศรษฐกิจเริ่มฟื้นตัวขึ้นอย่างมาก และ *ประการที่สาม* คือ บุคลิกภาพความเป็นผู้นำ ที่ตอบปัญหาทุกประเด็นและอธิบายทุกเรื่อง ไม่เคยใช้ข้ออ้างประเภท “ยังไม่ทราบ” หรือ “ยังไม่ได้รับรายงาน” นอกจากนี้ ยังมีรายการพบประชาชนทางวิทยุทุกเช้าวันเสาร์ เพื่อโฆษณาผลงานของนายกรัฐมนตรีให้ประชาชนทราบ อย่างไรก็ตาม กลุ่มแพทย์จำนวนหนึ่งตั้งเป็นกลุ่มแพทย์เพื่อชาติ มี น.พ.โชติช่วง ชูตินธร เป็นหัวหน้า ทำการรณรงค์ต่อต้านโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค โดยโจมตีว่า เป็นโครงการแบบสังคมนิยม ไม่เหมาะสมกับประเทศไทย

ในวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2545 ได้มีการปรับคณะรัฐมนตรีครั้งใหญ่อีกครั้ง เมื่อได้นำพรรคชาติพัฒนาเข้าร่วมรัฐบาลอีกพรรคหนึ่ง ได้ตั้งให้ นายกร ทักษะรังสี เป็นรองนายกรัฐมนตรี และ สุวัจน์ ลิปตพัลลภ เป็นรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีทบวงมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ ยังปรับรัฐมนตรีในส่วนของพรรคชาติไทย ให้ เนวิน ชิดชอบ มาเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ และ นิกร จำนง เป็นรัฐมนตรีช่วยคมนาคม

วันที่ 22 พฤษภาคม 2545 กลุ่มพรรคฝ่ายค้าน คือ พรรคประชาธิปัตย์ (130 เสียง) พรรคราษฎร (3 เสียง) และ พรรคมวลชน (1 เสียง) ได้ยื่นญัตติอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรี 15 คนที่สำคัญเช่น สมคิด จาตุศรีพิทักษ์ รัฐมนตรีคลัง พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ รัฐมนตรีกลาโหม ร.ต.อ.ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ รัฐมนตรีมหาดไทย เป็นต้น แต่เสนอการอภิปรายและถอดถอนเพียงคนเดียว คือ วันมูหะหมัดนอร์ มะทา รัฐมนตรีคมนาคม ฝ่ายรัฐบาลมีเสียงสนับสนุนคือ พรรคไทยรักไทย (294 เสียง)

พรรคชาติไทย (39 เสียง) พรรคชาติพัฒนา (31 เสียง) ฝ่ายเป็นกลาง คือ กิจสังคม และ ความหวังใหม่ พรรคละ 1 เสียง ฝ่ายรัฐบาลจึงชนะในการลงมติโดยง่าย

การปรับคณะรัฐมนตรีครั้งใหญ่ที่สุดมีขึ้นในวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2545 เนื่องจากรัฐบาลได้จัดรูปแบบการบริหารกระทรวงทบวงกรมใหม่ เพื่อให้ขอบข่ายการบริหารชัดเจน และรองรับลักษณะงานใหม่ การดำเนินการนี้โดยรูปธรรมก็คือ การยุบทบวงมหาวิทยาลัยให้รวมเข้ากับกระทรวงศึกษาธิการ และ เพิ่มกระทรวงใหม่หลายกระทรวง เช่น กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นต้น ในครั้งนี้ได้ย้ายให้ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เป็นรองนายกรัฐมนตรี พลเอก ธรรมรักษ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา เป็นรัฐมนตรีกลาโหม สมคิด จาตุศรีพิทักษ์ ยังคงเป็นรัฐมนตรีกระทรวงการคลัง สรรอรรถ กลิ่นประทุม เป็นรัฐมนตรีเกษตรและสหกรณ์ สุริยะ จึงรุ่งเรืองกิจ เป็นรัฐมนตรีคมนาคม ประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์ เป็นรัฐมนตรีกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สุรพงษ์ สืบวงศ์ลี เป็นรัฐมนตรีกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร วันมูหะหมัดนอร์ มะทา ย้ายไปเป็นรัฐมนตรีมหาดไทย ร.ต.อ.ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ ถูกย้ายไปเป็นรัฐมนตรียุติธรรม สุวัจน์ ลิปตพัลลภ เป็นรัฐมนตรีกระทรวงแรงงาน ปองพล อติระกสาร มาเป็นรัฐมนตรีศึกษาธิการ และมีบุคคลใหม่เข้ามาเป็นรัฐมนตรีที่น่าสนใจ เช่น พล.ต.อ.ประชา พรหมนอก เป็นรัฐมนตรีช่วยสาธารณสุข พินิจ จารุสมบัติ รับตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงวิทยาศาสตร์ อุไรวรรณ เทียนทอง เป็นรัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรม ประมวล รุจนเสรี เป็นรัฐมนตรีช่วยมหาดไทย นายแพทย์พรหมมินทร์ เลิศสุริย์เดช และ นายวิษณุ เครืองาม มาเป็นรองนายกรัฐมนตรี

เมื่อมีความมั่นคงในอำนาจมากขึ้น รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ก็ตัดสินใจจัดการกับการเคลื่อนไหวภาคประชาชนที่ควบคุมสถานการณ์ไม่ได้ เช่น กรณีโครงการ ท่อก๊าซไทย-มาเลเซียในวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2545 เริ่มจากการที่ประชาชนที่ต่อต้านท่อก๊าซราว 2,000 คน เดินทางจากอำเภอจะนะเพื่อจะมายื่นหนังสือคัดค้านกับนายกรัฐมนตรี ในขณะที่มีการจัดการประชุมคณะรัฐมนตรีนอกสถานที่ที่โรงแรมจีบี หาดใหญ่ ในขณะที่ ประชาชนเดินทางมาถึงบริเวณสี่แยกถนนสายเอเชียหาดใหญ่ ได้ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจไว้ หลังจากนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจก็ได้รับคำสั่งให้ใช้กำลังเข้าสลายและทุบตีประชาชน จนทำให้ชาวบ้านบาดเจ็บจำนวนมาก และมีผู้ถูกจับกุม 12 คน ทั้งที่บริเวณที่เกิดเหตุห่างไกลจากโรงแรมที่ประชุม แต่ พ.ต.ท.ทักษิณก็แถลงว่า จำเป็นต้องใช้กำลังเข้าสลายเพราะผู้ชุมนุมจะบุกเข้ามาที่โรงแรม และย้ำ ว่าความพยายามของชาวบ้านไม่อาจจะขัดขวางการดำเนินการของรัฐบาลได้

นอกเหนือจากการกรณีปราบปรามชาวบ้านที่จะนะที่กล่าวมาแล้ว กองกำลังของฝ่ายการไฟฟ้าฝ่ายผลิตอีกจำนวนหนึ่ง เข้ารีดดันและที่พักของชาวบ้านที่ประท้วงที่เขื่อนปากมูล เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2545 จากนั้นต่อมาในวันที่ 29 มกราคม 2546 ฝ่ายรัฐบาลก็ปล่อยให้เทศกาลของนายสมัครสุนทรเวช ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ให้ใช้กำลังเข้ารีดขับไล่หมู่บ้านแม่มูลที่ตั้งประท้วงอยู่หน้าทำเนียบรัฐบาล และหลังจากนั้น รัฐบาลก็ได้จัดภูมิทัศน์บริเวณหน้าทำเนียบ และตั้งแผงจราจรกัน เพื่อป้องกันมิให้ประชาชนมาชุมนุมที่บริเวณหน้าทำเนียบอีก

ในเดือนมกราคม 2546 รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เริ่มรณรงค์นโยบายปราบปรามการค้ายาเสพติดครั้งใหญ่ นายกรัฐมนตรีประกาศว่า จะต้อง “เหยียบ” กับพวกค้ายาเสพติด จึงได้มีการให้อำนาจแก่ฝ่ายตำรวจ ที่จะใช้ความเด็ดขาดในการกวาดล้างจับกุมผู้ต้องหาค้ายาเสพติด ผลที่ตามมาคือการวิสามัญฆาตกรรมผู้ต้องหาค้ายาเสพติดจำนวนมาก การสังหารมาจากทั้งฝ่ายตำรวจและจากการอ้างว่าฝ่ายค้ายาเสพติดฆ่าตัดตอนกันเอง ภายใน 5 เดือนของการใช้นโยบายสงครามยาเสพติด มีผู้เสียชีวิตมากกว่า 2,000 คน นโยบายนี้ได้สร้างชื่อเสียงแก่นายกรัฐมนตรีอย่างมาก เป็นผู้เอาจริงเอาจังต่อการแก้ปัญหาเสพติด แต่ก็ทำให้ พ.ต.ท.ทักษิณ ถูกโจมตีอย่างหนักในเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชน เพราะนโยบายเปิดทางให้มีการเข่นฆ่าสังหารโดยไม่ผ่านกระบวนการยุติธรรม และไม่ได้มีหลักประกันว่า ผู้ที่ถูกกล่าวหาขึ้นบัญชีดำโดยตำรวจและถูกสังหาร จะมีความผิดจริงหรือไม่

นอกจากนี้ ยังมีปัญหาด้านนโยบายต่างประเทศจากการส่งทหารไทยไปช่วยเหลือสหรัฐฯ ในการก่อการรุกรานประเทศอิรักในข้ออ้างว่า ได้รับการร้องขอจากประธานาธิบดีจอร์จ บุช แห่งสหรัฐฯ ให้ไปช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม โดยเริ่มส่งทหารชุดแรกเดินทางในวันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2546 ทั้งที่ประเทศไทยก็ไม่เคยมีปัญหาขัดแย้งกับอิรักแต่อย่างใด นโยบายการส่งทหารไทยไปเสี่ยงอันตรายในอิรักนี้ ทำให้รัฐบาลถูกวิจารณ์อย่างหนัก ปัญหาสำคัญประการหนึ่งก็คือ การที่รัฐบาลส่งทหารไปประจำในต่างประเทศ โดยไม่ผ่านการพิจารณาของรัฐสภา ดังนั้น ในวันที่ 4 พฤศจิกายน 2546 ไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ ส.ว.นครราชสีมา จึงนำรายชื่อวุฒิสมาชิก 58 คน เรียกร้องให้ไทยถอนทหารจากอิรัก แต่รัฐบาลก็ไม่ได้ให้ความสนใจ

การที่พรรคไทยรักไทยมีเสียงสนับสนุนจำนวนมากเช่นนี้ ทำให้พรรคร่วมรัฐบาลอื่นๆ มีอำนาจต่อรองน้อยมาก ฝ่ายไทยรักไทยควบคุมการดำเนินนโยบายเพียงลำพัง ดังนั้น ในวันที่ 27 เมษายน 2546 พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จึงประกาศเจตนารมณ์ที่จะตั้งรัฐบาลเพียงพรรคเดียว และไม่ได้ให้ความสำคัญแก่พรรคร่วมรัฐบาล เช่น พรรคชาติไทย อีกทั้งแสดงแนวโน้มชัดเจนที่จะบีบให้พรรคราชาพัฒนายุบพรรคมารวม ด้วยการปรับพรรคราชาพัฒนาออกจากรัฐบาลในวันที่ 4 พฤศจิกายน

2546 ต่อมา พรรคชาติพัฒนาจึงต้องลงมติยุบพรรคเข้าร่วมกับพรรคไทยรักไทย เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2547

วันที่ 30 มีนาคม 2545 คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้เลขาธิการศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอบต.) และกองบัญชาการผสมพลเรือนตำรวจทหารที่ 43 (พตท43) ซึ่งเป็นองค์กรประสานงานในการแก้ไขปัญหาทางการเมืองใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีประชาชนชาวมุสลิมอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ได้แก่ สงขลา ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และ สตูล ถือกันว่า นโยบายนี้เป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาสามจังหวัด โดยวิกฤติเริ่มจากการที่มีคนร้ายปล้นปืนถึง 300 กระบอกที่ค่ายเจาะไอร้อง เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2547 นอกจากนี้ยังมีการเผาโรงเรียนอีก 19 แห่ง และสังหารทหารอีก 4 คน ซึ่งถือเป็นการเริ่มการก่อการร้ายใน 3 จังหวัดภาคใต้ รัฐบาลตอบโต้ด้วยการปราบปราม และที่ร้ายกว่านั้น คือ การที่ สมชาย นิละไพจิตร นายความฝ่ายมุสลิมถูกลักพาตัวและหายสาบสูญตั้งแต่วันที่ 12 มีนาคม เป็นที่ต้องสงสัยว่า ฝ่ายตำรวจจะเป็นผู้ลงมือลักพา ทำให้สถานการณ์ยิ่งรุนแรงมากขึ้น กรณีที่รุนแรงมากคือ การปราบปรามใหญ่ในวันที่ 28 เมษายน ที่เรียกว่า “กรณีกรือเซะ” ซึ่งก็คือ การปล่อยให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารตำรวจสังหารประชาชนผู้ต้องสงสัยถึง 105 คน โดยเฉพาะการสังหารที่ มัสยิดกรือเซะ จังหวัดปัตตานี และที่อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา หลังจากนั้นก็คือ การก่อกรณี “ตากใบ” เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน ด้วยการใช้อำกำลังปราบปรามประชาชนที่กำลังชุมนุมกันที่หน้าอำเภอตากใบ และจับกุมประชาชนจำนวน 1,298 คนไปสอบสวน แต่ภาวการณ์ขนส่งที่ขาดความระมัดระวังทำให้ประชาชนเสียชีวิตถึง 85 คน จึงทำให้รัฐบาลถูกวิจารณ์อย่างหนัก ในเรื่องการก่อความรุนแรงในภาคใต้ โดยใช้วิธีการทางทหารปราบปรามประชาชนอย่างไม่จำแนก อันทำให้สถานการณ์ร้ายแรงขยายตัวออกไป

3.1.1 วิกฤตการณ์ทักษิณ¹

ในการเลือกตั้งที่กำหนดให้มีขึ้นในวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 พรรคไทยรักไทยรณรงค์ด้วยคำขวัญว่า “สี่ปีซ่อม สี่ปีสร้าง” ในขณะที่ขบวนการต่อต้านทักษิณเกิดขึ้นอย่างชัดเจน นำโดยบุคคลเช่น ประชัย เลียวไพรัตน์ เอกยุทธ อัญชันบุตร และ น.ต.ประสงค์ สุ่นศิริ เป็นต้น นอกจากนี้กลุ่มนักวิชาการหลายส่วน นำโดยมหาวิทยาลัยเที่ยงคืน ของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้รณรงค์ให้ประชาชน

¹ สุราชัย ยัมประเสริฐ, สายธารประวัติศาสตร์ประชาธิปไตย (กรุงเทพฯ : มูลนิธิสายธารประชาธิปไตย, 2551), หน้า 34-52.

งดออกเสียง แต่กระนั้น ก็ยังปรากฏว่าพรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้งอย่างท่วมท้น ได้คะแนนบัญชีรายชื่อถึง 19 ล้านเสียง ซึ่งคิดเป็น 67 ที่นั่ง และได้ที่นั่งในสภาด้วยระบบเลือกตั้ง 310 ที่นั่ง ซึ่งรวมแล้ว พรรคไทยรักไทยได้ถึง 377 จาก 500 ที่นั่ง แม้กระทั่งในเขตกรุงเทพฯ พรรคไทยรักไทยก็ชนะถึง 32 จาก 37 ที่นั่ง ดังนั้น พรรคไทยรักไทยจึงจะเป็นรัฐบาลที่มีคะแนนเสียงในสภาที่คงเป็นอย่างมาก ส่วนพรรคอื่นที่ได้คะแนนเสียงในการเลือกตั้งครั้งนี้ คือ พรรคประชาธิปัตย์ได้คะแนนบัญชีรายชื่อ 26 ที่นั่ง และ ส.ส.จากระบบเขต 70 คน รวมแล้วได้ 96 ที่นั่ง และในเขตกรุงเทพฯ พรรคประชาธิปัตย์ชนะเพียง 4 ที่นั่งเท่านั้น พรรคชาติไทยได้คะแนนบัญชีรายชื่อ 7 ที่นั่ง และได้ที่นั่งจาก ส.ส.ระบบเขต 18 ที่นั่ง รวมแล้วเป็น 25 ที่นั่ง และพรรคมหาชนได้จากระบบเขตในภาคอีสานเพียง 2 ที่นั่ง

ในวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2548 ได้มีการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี จำนวน 35 คน มาจากพรรคไทยรักไทยเพียงพรรคเดียว ที่สำคัญก็เช่น สมคิด จาตุศรีพิทักษ์ เป็นรองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีการคลัง พล.ต.อ.ชิดชัย วรรณสถิตย์ เป็นรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีมหาดไทย จาตุรนต์ ฉายแสง สურเกียรติ์ เสถียรไทย พินิจ จารุสมบัติ และ วิษณุ เครืองาม เป็นรองนายกรัฐมนตรี สุรนันทน์ เวชชาชีวะ เป็นรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี พล.อ.ธรรมรักษ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา เป็นรัฐมนตรีกลาโหม วราเทพ รัตนากร ยังคงเป็นรัฐมนตรีช่วยการคลัง กันตธีร์ ศุภมงคล เป็นรัฐมนตรีต่างประเทศ สมศักดิ์ เทพสุทิน เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ประชา มาลีหันทน์ เป็นรัฐมนตรีกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สุदारัตน์ เกยุราพันธุ์ เป็นรัฐมนตรีเกษตรและสหกรณ์เนวิน ชิดชอบ เป็นรัฐมนตรีช่วยเกษตรและสหกรณ์ สุริยะ จึงรุ่งเรืองกิจ เป็นรัฐมนตรีคมนาคม ยงยุทธ ดิยะไพรัช เป็นรัฐมนตรีกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สุวิทย์ คุณกิตติ เป็นรัฐมนตรีว่าการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทะนง พิทยะ เป็นรัฐมนตรีพาณิชย์ อุไรวรรณ เทียนทอง เป็นรัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรม กร ทัพพะรังสี เป็นรัฐมนตรีกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี อติชัย โพธารามิก เป็นรัฐมนตรีศึกษาธิการ สุขชัย เจริญรัตนกุล เป็นรัฐมนตรีสาธารณสุข สรรอรรถ กลิ่นประทุม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงาน สุวัจน์ ลิปตพัลลภ เป็นรัฐมนตรียุติธรรม ที่น่าสังเกต ก็คือ ร.ต.อ.ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ ไม่ได้ร่วมในคณะรัฐมนตรีอีกต่อไป

แม้จะได้คะแนนเสียงเป็นจำนวนมาก แต่พรรคไทยรักไทยก็เผชิญกับปัญหาความแตกแยกโดยทันที ทั้งนี้เนื่องจาก พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร พยายามที่จะลดอิทธิพลของกลุ่มต่าง ๆ ภายในพรรค โดยเฉพาะกลุ่มวังน้ำเย็น ที่นำโดย นายเสนาะ เทียนทอง โดยการตั้ง นายพงษ์เทพ เทพกาญจนา เป็นวิปคุมคะแนนเสียงพรรครัฐบาล แล้วให้นายเสนาะรับตำแหน่งประธานวิปกิตติมศักดิ์

นายเสนาะไม่พอใจมาก และได้แถลงข่าวว่า “ตำแหน่งนี้มีด้วยหรือเป็นตำแหน่งในสภาจึกหรือเปล่า... เห็นเป็นตัวตลกหรือ” ประเด็นที่นายเสนาะไม่พอใจก็คือ การย้ายตำแหน่งไม่ได้แจ้งให้นายเสนาะทราบล่วงหน้าเลย ในที่สุดกรณีนี้ยุติลงจากการที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ได้กล่าวขอโทษต่อนายเสนาะอย่างเป็นทางการ

อย่างไรก็ตาม ปัญหาความขัดแย้งยังมาจากบทบาทของประมวล รุจนเสรี คนสนิทของเสนาะ เทียนทอง ได้เขียนหนังสือเรื่อง “การใช้อำนาจเป็นธรรมชาติของมนุษย์” วิจารณ์การใช้อำนาจของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กลุ่ม ส.ส. พรรคไทยรักไทยจึงได้เคลื่อนไหวให้ปลดตำแหน่งนายประมวลออกจาก ส.ส.บัญชีรายชื่อของพรรค กรณีนี้เชื่อมโยงกับปัญหาการดำรงตำแหน่งผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินของ จารุวรรณ เมณฑกา ปัญหาจากการที่ จารุวรรณ เมณฑกา ได้รับเลือกจากวุฒิสภาให้ดำรงตำแหน่งผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ตั้งแต่ พ.ศ. 2545 แต่ต่อมา ได้ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยว่า ขั้นตอนการแต่งตั้งตำแหน่งไม่ถูกต้อง วุฒิสภาจึงสรรหาใหม่ตามขั้นตอน และในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2548 และได้เลือก วิสุทธิ์ มนต์รีวัต ให้รับตำแหน่งผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินคนใหม่ แต่ปัญหาคือ จารุวรรณไม่ยอมออกจากตำแหน่ง โดยอ้างว่า การแต่งตั้งตำแหน่งผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินเป็นพระบรมราชโองการ ดังนั้นเมื่อไม่มีพระบรมราชโองการให้พ้นตำแหน่ง ก็จะไม่ยอมออก ปรากฏว่า เสนาะ เทียนทอง และ ประมวล รุจนเสรี ได้รวบรวมคะแนนเสียงของ ส.ส.ราว 60 คน เสนอต่อประธานวุฒิสภาไม่ให้นำชื่อ วิสุทธิ์ มนต์รีวัต ขึ้นทูลเกล้าเพื่อให้มีพระบรมราชโองการแต่งตั้ง พ.ต.ท.ทักษิณไม่เห็นด้วยกับกรณีเช่นนี้ เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องของวุฒิสภา จึงสั่งให้ ส.ส. ที่ร่วมลงนามไปถอนชื่อ กรณีนี้นายเสนาะ เทียนทอง ได้แสดงท่าทีแตกหัก โดยทำให้ขับออกจากพรรค

ในวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 254๗ พรรคฝ่ายค้านได้เปิดอภิปรายในญัตติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรี เป้าหมายคือ สุริยะ จรุงเรืองกิจ เลขาธิการพรรคไทยรักไทยและรัฐมนตรีคมนาคม กรณีถูกกล่าวหาว่ากรณีทุจริตในการซื้อเครื่องซีทีเอ็กซ์ (เครื่องตรวจกระเป๋เดินทาง) ของสนามบินสุวรรณภูมิ แม้ว่ารัฐบาลจะชนะในญัตติ แต่นายสุริยะ ก็มีได้พ้นจากข้อกล่าวหา จึงได้นำมาสู่ข้อเรื่องการปรับคณะรัฐมนตรี ผลก็คือนายสุริยะถูกย้ายออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีคมนาคม กลุ่มวังน้ำยมที่นำโดย สมศักดิ์ เทพสุทิน ที่มี ส.ส.ในสังกัดนับร้อยคน ได้พยายามวิ่งเต้นไม่ให้ย้ายนายสุริยะ และขอให้นายสมศักดิ์มาเป็นรัฐมนตรีเกษตร ในที่สุด วันที่ 2 สิงหาคม พ.ต.ท.ทักษิณก็ปรับคณะรัฐมนตรี ถึง 17 ตำแหน่ง ที่สำคัญคือย้าย สมคิด จาตุศรีพิทักษ์ ให้เป็นรองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ แล้วย้ายทะนง พิทยะ มาเป็นรัฐมนตรีการคลัง ให้ สุริยะ จรุงเรืองกิจ เป็นรองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม แล้วให้ พงษ์ศักดิ์ รักตพงศ์ไพศาล เป็นรัฐมนตรีคมนาคม

แทน พล.ต.อ.ชิตชัย วรรณสถิต รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรียุติธรรม แล้วให้ พล.อ.อ.คงศักดิ์ วันทนา ผู้บัญชาการทหารอากาศ มาเป็นรัฐมนตรีมหาดไทย ส่วน จาตุรนต์ ฉายแสง ย้ายไปเป็น รัฐมนตรีศึกษาธิการ สุวัจน์ ลิปตพัลลภ เป็นรองนายกรัฐมนตรี เนวิน ชิดชอบ เป็นรัฐมนตรีประจำ สำนักนายกรัฐมนตรี ประชา มาลีลantz เป็นรัฐมนตรีกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา สมศักดิ์ เทพสุทิน เป็นรัฐมนตรีแรงงาน สรอรรถ กลิ่นประทุม เป็นรัฐมนตรีกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นต้น ส่วน กร ทัพพะรังสี อดิศักดิ์ โพธารามิก และ สุวิทย์ คุณกิตติ พ้นไปจากตำแหน่งรัฐมนตรี การปรับครั้งนี้เป็นการปรับใหญ่เพียงครั้งเดียวในสมัยรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณครั้งที่สอง

ปัญหาประการต่อมาคือเรื่องการโยกย้ายนายทหาร ใน พ.ศ. 2548 นี้ ตำแหน่ง ผู้บัญชาการทหารสูงสุด และ ผู้บัญชาการทหาร 3 เหล่าทัพ เกษียณอายุพร้อมกันหมด ผู้ที่ได้รับการเสนอให้รับตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดคือ พล.อ.เรืองโรจน์ มหาศรานนท์ ผู้บัญชาการทหารบก คือ พล.อ.สนธิ บุญยรัตกลิน ผู้บัญชาการทหารเรือ คือ พล.ร.อ.สทิตพันธ์ เกยานนท์ และผู้บัญชาการทหารอากาศ คือ พล.อ.อ.ระเด่น ฟิงพัทธร สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้ทำเรื่องทูลเกล้าฯ ตั้งแต่วันที่ 18 สิงหาคม แต่พระมหากษัตริย์ไม่ทรงลงพระปรมาภิไธย และยังรอการลงพระปรมาภิไธย ในกรณีการแต่งตั้งผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดินด้วย ในที่สุด พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ต้องขอเข้าเฝ้าฯ ในวันที่ 29 สิงหาคม และนำใบบอกย้ายนายทหารมาปรับปรุง เปลี่ยนรายชื่อผู้บัญชาการทหารอากาศเป็น พล.อ.อ.ชลิต พุกผาสุข พระองค์จึงทรงลงพระปรมาภิไธย ส่วนกรณีผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน ปัญหาคลี่คลายโดยวิสุทธ์ มนต์วิวัฒน์ ขอดอนตัว

ราวต้นเดือนกันยายน พ.ศ. 2538 ประมวล รุจนเสรี ได้เสนอหนังสือเล่มใหม่ คือเรื่อง “พระราชอำนาจ” หนังสือเล่มนี้ นายประมวลได้อธิบายให้เห็นว่า การใช้พระราชอำนาจของพระเจ้าอยู่หัวเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามระบอบประชาธิปไตย และพระมหากษัตริย์องค์ปัจจุบันทรงมีอำนาจมากกว่าที่เขียนไว้ในรัฐธรรมนูญ และเป็นอำนาจตามราชประเพณี นัยของหนังสือเล่มนี้ก็คือการโจมตีว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นั้นละเมิดพระราชอำนาจ แต่ที่สำคัญคือนายประมวลอ้างด้วยว่า พระเจ้าอยู่หัวทรงพอพระทัยหนังสือเล่มนี้ ดังที่ได้มีพระราชกระแสกับ ปิยะ มาลากุล ณ อยุธยา ให้มาแจ้งกับนายประมวลว่า “เราอ่านแล้ว เราชอบมาก เขียนได้ดี เขียนได้ถูกต้อง”

ในขณะนั้น รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เริ่มเผชิญกระแสต่อต้านโดยตรง ซึ่งเริ่มจากปัญหารายการเมืองไทยรายสัปดาห์ของ สนธิ ลิ้มทองกุล บรรณาธิการใหญ่หนังสือพิมพ์เครือผู้จัดการ ซึ่งจัดคู่กับโฆษณาหญิงชื่อ สโรชา พรอุดมศักดิ์ รายการนี้เผยแพร่ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 มาตั้งแต่ พ.ศ. 2546 จนถึงวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2548 นายสนธิได้นำปัญหาเรื่องการแต่งตั้งพระสังฆราชขึ้น

มาออกอากาศ ในวันที่ 15 กันยายน สถานีโทรทัศน์ได้สั่งปิดรายการนี้ สร้างความไม่พอใจอย่างมาก สนธิและสโรชาจึงปรับเปลี่ยนเป็นรายการเมืองไทยรายสัปดาห์สัญจรครั้งแรก เมื่อวันที่ 23 กันยายน ที่หอประชุมเล็กมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้รับความสนใจอย่างมาก และจากการที่นายสนธิปรับเปลี่ยนรายการ เป็นเรื่องการโจมตีรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร โดยตรง รายการของนายสนธิจึงได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะครั้งที่ 4 ซึ่งถือโอกาสจัดในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2548 ที่หอประชุมใหญ่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีประชาชนเข้าร่วมฟังอย่างมาก นายสนธิได้ประกาศว่าจะขอ “สู้เพื่อในหลวง” และเรียกการต่อสู้ของเขาว่าเป็น “ขบวนการกู้ชาติ” เรียกร้องให้รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ คืนอำนาจแก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้มีการตั้งรัฐบาลพระราชทานขึ้นแทน การต่อสู้ของนายสนธิ เริ่มมีนักวิชาการและวุฒิสภาสมาชิกหลายคนเข้าร่วมด้วย

การต่อต้านรัฐบาลโดยการจัดรายการเมืองไทยรายสัปดาห์สัญจรของนายสนธิ ล้มเหลว ยังคงดำเนินเรื่อยมาจนถึงวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นรายการครั้งที่ 11 ซึ่งเดินทางไปจัดที่จังหวัดเชียงใหม่ ในขณะที่กำลังมีการเจรจาเรื่องการค้าเสรี (เอฟทีเอ.) ระหว่างผู้แทนของไทยกับสหรัฐฯ นายสนธิอธิบายว่า เป็นการต่อต้านนโยบายขายชาติแบบโลกาภิวัตน์ของรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร ต่อมาวันที่ 13 มกราคม ได้จัดรายการครั้งที่ 12 ที่กรุงเทพฯ ในครั้งนี้ ได้มีการนำประชาชนบุกทำเนียบรัฐบาลเป็นครั้งแรก ก่อนที่จะสลายตัวไป

การต่อสู้ของกลุ่ม นายสนธิ ล้มเหลว ล้มเหลวอย่างมาก เนื่องจากในวันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2549 เกิดกรณีขายหุ้นชินคอร์ป กล่าวคือ ครอบครัวยของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ขายหุ้นบริษัทชินคอร์ปเป็นมูลค่ามากถึง 7.33 หมื่นล้านบาทให้แก่กองทุนเทมาเส็กของสิงคโปร์ โดยใช้วิธีการขายในตลาดหุ้น ซึ่งทำให้การซื้อขายไม่ต้องเสียภาษี แต่การขายหุ้นครั้งนี้ ถูกโจมตีว่ามีปัญหาหลายประการ กล่าวคือ

1. พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้แก้กฎหมายให้ต่างชาติถือหุ้นจาก 25% เป็น 50% ของมูลค่าหุ้น กฎหมายนี้เพิ่งจะประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษาวันที่ 20 มกราคม พ.ศ. 2549 หลังจากนั้นเพียง 3 วัน ครอบครัวชินวัตรก็ขายหุ้นในฝ่ายสิงคโปร์ทันที เป็นมูลค่ารวม 49.59% ของมูลค่าหุ้น ทำให้เกิดความรู้สึกว่า การขายหุ้นครั้งนี้เป็นไปโดยไม่สุจริต

2. ในจำนวนหุ้นที่ขาย มีอยู่ 10% ที่เป็นหุ้นของบริษัทชื่อ แอมเปิลริช ซึ่งจดทะเบียนที่เกาะบริติชเวอร์จิน เกาะแห่งนี้แหล่งจดทะเบียนของบริษัทนอกกระบบจำนวนมาก เนื่องจากบริษัทต่าง ๆ สามารถจดทะเบียนได้โดยไม่ต้องมีการตรวจสอบที่เกาะแห่งนี้ แต่ปัญหายังอยู่ที่ว่า แอมเปิลริชนั้นขายหุ้นให้กับ พานทองแท้ และ พินทองทา ชินวัตร บุตรธิดาของนายกรัฐมนตรี ด้วยราคาหุ้นละ 1

บาทเท่านั้น และให้บุตรธิดาของทักษิณทั้ง 2 คนขายหุ้นในตลาดด้วยราคา 49.25 บาทต่อหุ้น ทำให้ทั้งสองคนมีกำไรจากการขายหุ้นละ 48.25 บาททันที

3. กองทุนเทมาเส็กของสิงคโปร์ ซื้อหุ้นในนามของบริษัทในนามของบริษัท 2 บริษัท คือ ซี ดาร์โฮลดิ้ง และ แอสแพน เพื่อให้ปริมาณซื้อของแต่ละบริษัทไม่ถึง 25 % ซึ่งเป็นการเลี่ยงเงื่อนไขการเสียภาษี

4. บริษัทชินคอร์ปเป็นผู้ถือสัมปทานดาวเทียมไทยคมของรัฐบาล การขายหุ้นเช่นนี้ ทำให้สิทธิในการใช้ดาวเทียมตกเป็นของสิงคโปร์ ทำให้ถูกวิจารณ์อย่างมากในการที่สิงคโปร์จะเข้ามามีส่วนควบคุมเรื่องดาวเทียม ซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องความมั่นคงของไทย

5. ปัญหาเรื่องจริยธรรมที่เกี่ยวข้อง ในฐานะที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี จึงถูกตั้งคำถามว่า สมควรหรือไม่ที่จะใช้ช่องว่างของกฎหมาย แสวงหาความร่ำรวยทางธุรกิจในลักษณะเช่นนี้

กรณีขายหุ้นดังกล่าว ได้สร้างไม่พอใจแก่ประชาชนจำนวนมาก ในที่สุด ฝ่ายขบวนการกู้ชาติของนายสนธิ ลิ้มทองกุล ได้ประกาศชุมนุมใหญ่เพื่อแสดงการต่อต้าน พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่บริเวณลานพระบรมรูปทรงม้า เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 มีประชาชนเข้าร่วมหลายหมื่นคน จากนั้น กลุ่มขบวนการกู้ชาติได้นำชุมนุมอีกครั้งเพื่อ “ปิดบัญชีทักษิณ” ในวันที่ 11 กุมภาพันธ์ มี 27 องค์กรเข้าร่วม กลุ่มสมาชิกวุฒิสภาจำนวนหนึ่งได้นำเรื่องการขายหุ้นของนายกรัฐมนตรียื่นฟ้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ แต่ในวันที่ 19 กุมภาพันธ์ ศาลรัฐธรรมนูญประกาศไม่พิจารณารับคำฟ้องความขัดแย้งรุนแรงมากขึ้นเมื่อ พล.ต.จำลอง ศรีเมือง อดีตหัวหน้าพรรคพลังธรรม ได้ประกาศตัวเข้าร่วมการเคลื่อนไหวต่อต้าน พ.ต.ท.ทักษิณ เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 กลุ่มผู้นำการประท้วงได้จัดตั้งขึ้นเป็น “พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย” โดยมี สนธิ ลิ้มทองกุล เป็นผู้นำ ร่วมด้วย พิกพ ธงไชย สมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์ พล.ต.จำลอง ศรีเมือง และ สมศักดิ์ โกศัยสุข นอกจากนี้ ก็มี สุริยະใส กตะศิลา สุวิทย์ วัดหนู และสำราญ รอดเพชร เป็นโฆษก พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้พยายามแก้ปัญหาโดยการประกาศยุบสภาในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ เพื่อให้การเลือกตั้งใหม่ในวันที่ 2 เมษายน ซึ่งเท่ากับว่าจะมีการเลือกตั้งใหม่ภายในเวลาเพียง 37 วัน ทั้งนี้เพื่อให้พรรคไทยรักไทยอยู่ในสถานะได้เปรียบ ดังนั้น กลุ่มพรรคฝ่ายค้านคือ พรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทย และ พรรคมหาชน จึงประกาศไม่ส่งผู้สมัครในการเลือกตั้งครั้งนี้ เพื่อบีบให้นายกรัฐมนตรีลาออกจากตำแหน่ง

วันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 ชัยอนันต์ สมุทวณิช เสนอบทความเรื่อง “งดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา” ลงในหนังสือพิมพ์ “ผู้จัดการ” เสนอให้ใช้ช่องทางมาตรา 7 ของรัฐธรรมนูญ เพื่อให้พระมหากษัตริย์มาแก้วิกฤตการณ์ ทั้งที่มาตรา 7 มีสาระสำคัญเพียงแต่ว่า ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ให้ดำเนินไปตามครรลองของระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ซึ่งนายชัยอนันต์เห็นว่า บทบัญญัติข้อนี้ใช้ได้ในการนำเสนอให้พระมหากษัตริย์เข้าแทรกแซงทางการเมือง โดยการตั้งนายกรัฐมนตรี ข้อนี้นี้ได้รับการสนับสนุนจากนักวิชาการจำนวนหนึ่งที่ จึงมีการรวบรวมรายชื่อเพื่อถวายฎีกาเพื่อให้พระมหากษัตริย์เข้ามาแก้ไขสถานการณ์ แต่กระนั้น ก็มีนักวิชาการอีกกลุ่มหนึ่ง ที่คัดค้านข้อเสนอนี้และไม่เห็นว่า มาตรา 7 จะนำมาตีความในลักษณะนี้ได้

การประท้วงยังคงดำเนินต่อไป กลุ่มพันธมิตรประชาธิปไตยได้เคลื่อนไหว โดยการเดินขบวนจากสนามหลวงไปล้อมทำเนียบรัฐบาลเมื่อวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2549 แล้วประกาศชุมนุมยืดเยื้อที่ถนนราชดำเนินเพื่อกดดันให้ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ลาออก ต่อมาในวันที่ 24 มีนาคม อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ก็ประกาศสนับสนุนการใช้มาตรา 7 เพื่อให้พระมหากษัตริย์ใช้พระราชอำนาจในการแก้ไขสถานการณ์ และที่ชุมนุมของกลุ่มพันธมิตรประชาธิปไตย ก็ประกาศผลักดันข้อเสนอเรื่องมาตรา 7 เช่นกัน จากกรณีการเคลื่อนไหวเช่นนี้ ได้เริ่มมีกลุ่มเอ็นจีโอ และนักวิชาการบางส่วนที่ไม่สนับสนุนเรื่องมาตรา 7 ถอนตัวจากการร่วมเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ นอกจากนี้ที่น่าสนใจก็คือ มีการรวมตัวกันของกลุ่มประชาชนที่สนับสนุนรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ และมาชุมนุมต่อต้านฝ่ายพันธมิตรที่สวนจตุจักร และมีประชาชนเข้าร่วมนับพันคนเช่นกัน

การเลือกตั้งมีขึ้นตามกำหนดในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 เป็นการแข่งขันระหว่างพรรคไทยรักไทยกับพรรคเล็กอื่น ๆ ทำให้มีลักษณะเป็นการเลือกตั้งฝ่ายเดียว และไม่อาจจะทำให้เกิดวิกฤตการณ์คลี่คลายได้ กลุ่มพันธมิตรประชาธิปไตย พรรคฝ่ายค้าน กลุ่มมหาวิทยาลัยเที่ยงคืน และกลุ่มต่อต้านไทยรักไทยทั้งหมด ได้รณรงค์ให้ประชาชนไปลงคะแนนโหวตโน คือ ไม่เลือกพรรคการเมืองใด ปรากฏว่า พรรคไทยรักไทยได้คะแนนเสียง 16.2 ล้านเสียง คะแนนโหวตโนได้ 9.1 ล้านเสียง ในการเลือกตั้ง ส.ส. ระบบเขต สมาชิกพรรคไทยรักไทยแม้ว่าจะชนะเลือกตั้ง แต่ก็พ่ายแพ้แก่คะแนน “ไม่ประสงค์จะลงคะแนน” ในหลายเขต โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร และในเขตภาคใต้ 38 เขต จะต้องจัดการเลือกตั้งใหม่ เพราะผู้สมัครของพรรคไทยรักไทยได้คะแนนเสียงไม่ถึง 20% ตามเงื่อนไขคณะกรรมการเลือกตั้งต้องประกาศให้มีการเลือกตั้งใหม่รอบแรก ในวันที่ 23 เมษายน และ รอบสองในวันที่ 29 เมษายน

ในวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2549 พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้หลังน้ำตาประกาศขอพักงานจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีไม่มีกำหนด โดยตั้งให้ พล.ต.อ.ชิดชัย วรรณสถิต รักษาการนายกรัฐมนตรีแทน สถานการณ์ความขัดแย้งจึงผ่อนคลายลง ในระหว่างนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสในวันที่ 25 เมษายน ว่า พระองค์จะไม่ใช้อำนาจตามมาตรา 7 แต่จะให้มีการแก้ปัญหาโดยให้คณะผู้พิพากษา 3 ศาล คือ ศาลฎีกา ศาลปกครอง และ ศาลรัฐธรรมนูญ ไปร่วมกันหาทางออกให้กับประเทศ หลังจากนั้น ศาลรัฐธรรมนูญจึงได้มีการวินิจฉัยให้การเลือกตั้งในวันที่ 2 เมษายน ถือเป็นโมฆะ จะต้องให้มีการจัดการเลือกตั้งใหม่

วันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2549 พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กลับมาทำงานในตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยอ้างว่า จำเป็นต้องกลับมารับงาน เพื่อจัดงานเฉลิมฉลองการครองราชย์ครบ 60 ปีของพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งจะมีขึ้นในวันที่ 9 มิถุนายน แม้ว่าจะก่อให้เกิดกระแสความไม่พอใจอย่างมาก แต่กระแสการเฉลิมฉลองสีเหลืองของพระเจ้าอยู่หัว ทำให้ความขัดแย้งต้องเลื่อนออกไป จนถึงเดือนกรกฎาคม สถานการณ์ก็กลับมาตึงเครียดอีกครั้ง แม้ว่าจะไม่ได้มีการจัดการชุมนุมต่อต้านรัฐบาลครั้งใหญ่ก็ตาม เพราะ พ.ต.ท.ทักษิณ แสดงท่าทีว่าต้องการที่จะบริหารประเทศต่อไป และจะจัดให้มีการเลือกตั้งในวันที่ 15 ตุลาคม กระแสการต่อต้านและเรียกร้องให้ “ทักษิณออกไป” เผยแพร่ไปอย่างกว้างขวาง โดยมีกลุ่มพันธมิตรประชาธิปไตย และหนังสือพิมพ์ผู้จัดการเป็นองค์กรนำ นอกจากนี้ก็คือกลุ่มอาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ชื่อว่า กลุ่มจุฬาเชิดชูคุณธรรมนำประชาธิปไตย เป็นแกนกลางในการประสานงานกับกลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัยต่าง ๆ สร้างแนวร่วมนักวิชาการเพื่อต่อต้านรัฐบาลไทยรักไทย สำหรับ พ.ต.ท.ทักษิณ เห็นว่าการเคลื่อนไหวทั้งปวงที่ต่อต้านรัฐบาล มีพล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรี อยู่เบื้องหลังจึงได้ออกแถลงโจมตี “ผู้มีบาปมโนกรรมรัฐธรรมนูญ” อย่างชัดเจน

3.1.2 การรัฐประหารของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ (คมช.)²

ตั้งแต่เดือนสิงหาคมเป็นต้นมา กลุ่มทหารที่ไม่พอใจต่อรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้มีการเคลื่อนไหวมากขึ้น โดยเฉพาะ พล.ท.สพรั่ง กัลยาณมิตร แม่ทัพกองทัพบกที่ 3 ได้แสดงออกอย่างชัดเจน ที่จะเข้าร่วมก่อดันต่อต้าน พ.ต.ท.ทักษิณ เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงเริ่มเกิดกระแสว่า อาจจะมีการก่อการรัฐประหาร แต่ในวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2549 พล.อ.สนธิ บุญยรัตกลิน ผู้บัญชาการทหารบก ได้แถลงว่า “กระแสการปฏิวัติของทหารไม่น่าจะมี ขอให้ประชาชนหนักแน่น อย่าไปเชื่อกระแสที่จะให้ความสามัคคีลดลง”

² เรื่องเดียวกัน หน้า 55-64.

แต่ในที่สุด ในเวลาราว 22.00 น. ของวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 คณะทหารที่เรียกตนเองว่า “คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข-คปค.” ก็ก่อการยึดอำนาจการปกครอง คณะทหารนี้ นำโดย พล.อ.สนธิ บุญยรัตกลิน ผู้บัญชาการทหารบก ร่วมด้วย พล.ท.สพรั่ง กัลยาณมิตร แม่ทัพกองทัพบกที่ 3 พล.ท.อนุพงษ์ วงศ์สุวรรณ์ แม่ทัพกองทัพอากาศที่ 1 คณะทหารได้ประกาศให้รัฐธรรมนูญสิ้นสุดลง ให้ วุฒิสภา สภาผู้แทน คณะรัฐมนตรี ของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร และ ศาลรัฐธรรมนูญสิ้นสุดลงไปด้วย โดยให้ปลัดกระทรวงรักษาการแทนรัฐมนตรีแต่ละกระทรวง ต่อมา ในวันที่ 20 กันยายน ก็ได้มีพระราชโองการแต่งตั้ง พล.อ.สนธิ เป็นหัวหน้าคณะ คปค. จากนั้น พล.อ.สนธิ ก็ได้แต่งตั้ง พล.อ.เรืองโรจน์ มหาศรานนท์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด เป็นที่ปรึกษา พล.ร.อ.สฤทธิพันธ์ เกยานนท์ ผู้บัญชาการทหารเรือ เป็นรองหัวหน้าคณะ พล.อ.อ.ชลิต พุกผาสุข ผู้บัญชาการทหารอากาศ เป็นรองหัวหน้าคณะ พล.ต.อ.โกวิท วัฒนะ อธิบดีกรมตำรวจ เป็นรองหัวหน้าคณะ และ พล.อ.วินัย ภัททิยะกุล เป็นเลขาธิการคณะ คปค.

พล.อ.สนธิ บุญยรัตกลิน ได้อธิบายว่า คณะทหารมีความจำเป็นต้องก่อการรัฐประหาร เพราะสังคมแตกแยก เกิดกรณีทุจริต และสถานการณ์หมิ่นเหม่ต่อการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ และสัญญาว่าจะใช้อำนาจเพียงระยะเวลาสั้น ๆ จากนั้นก็ได้มีการตั้งคณะกรรมการขึ้นตรวจสอบทรัพย์สินของคณะรัฐมนตรีชุด พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร และให้มีการร่างรัฐธรรมนูญชั่วคราวขึ้นใช้ ต่อมา ในวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2549 ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญชั่วคราว และได้แต่งตั้งให้ พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ องคมนตรีเป็นนายกรัฐมนตรี เพื่อจัดการให้มีการร่างรัฐธรรมนูญใหม่และจัดการเลือกตั้งทั่วไปครั้งใหม่ภายใน 1 ปี

3.2 บริบททางด้านเศรษฐกิจของไทยในช่วงปี พ.ศ. 2544 – 2549

เนื่องจากช่วงปี 2544 – 2549 นี้ ประเทศไทยได้มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการส่งออกทั้งภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และธุรกิจการเงินต่างๆ ที่มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าจะต้องเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา อาทิ เศรษฐกิจโลกซบเซาในปี 2544 สงครามอิรัก การระบาดของโรค SARS การระบาดของไข้หวัดนก ภาวะภัยแล้ง ผลกระทบจากสึนามิ และราคาน้ำมันที่สูงขึ้นมาก เป็นต้น จึงขอสรุปเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจดังนี้

ปี 2544 เศรษฐกิจไทยขยายตัวในอัตราร้อยละ 1.5 อุปสงค์โดยรวมของประเทศสามารถคงตัวอยู่ได้ โดยมีรายจ่ายภาครัฐเป็นปัจจัยกระตุ้นที่สำคัญ ทำให้เสถียรภาพของเศรษฐกิจอยู่ในเกณฑ์ดี อย่างไรก็ตามการส่งออกมีสัดส่วนที่ลดลงเล็กน้อย อันเป็นผลมาจากการชะลอตัวของเศรษฐกิจโลก จึงมีการเคลื่อนย้ายของเงินทุนไหลออกอย่างต่อเนื่องตามการชำระหนี้สินหนี้ต่างประเทศ แต่มีแนวโน้มลดลงมาจากปี 2543 ทำให้ดุลการชำระเงินเกินดุลจากที่เคยขาดดุลในปี 2543 ซึ่งมีส่วนทำให้อัตราแลกเปลี่ยนมีเสถียรภาพและเงินสำรองภาครัฐสูงขึ้น

การลงทุนภาคเอกชนขยายตัวในอัตราชะลอลงในครึ่งปีแรก และเริ่มหดตัวในไตรมาสที่สาม เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจของประเทศที่ชะลอตัวลง พร้อมกับเศรษฐกิจโลกที่ชะลอตัวทำให้อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกชะลอการลงทุน เนื่องจากยังมีอัตราการใช้กำลังการผลิตส่วนเกินและส่งผลให้การลงทุนในเครื่องจักรและอุปกรณ์หดตัวลงต่อเนื่อง

นโยบายการคลังหลักที่รัฐบาลได้ดำเนินการในปีที่ผ่านมา ได้แก่ (1) ลดอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลให้แก่กิจการที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ กิจการที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ใหม่ (Market for Alternative Investment หรือ MAI) และกิจการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ที่มีทุนจดทะเบียนชำระแล้วไม่เกิน 5 ล้านบาท ในส่วนของกำไรสุทธิที่ไม่เกิน 3 ล้านบาท (2) ยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลสำหรับเงินปันผลที่ได้รับจากธุรกิจเงินร่วมลงทุน (Venture Capital) (3) ขยายเวลาการลดภาษีมูลค่าเพิ่มจนถึงวันที่ 30 กันยายน 2545 (4) จัดสรรงบประมาณสำรองเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในปีงบประมาณ 2545 ภายใต้วงเงิน 58 พันล้านบาท (5) พักหนี้และลดหนี้ให้แก่เกษตรกรรายย่อยเป็นเวลา 3 ปี จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และจัดตั้งโครงการธนาคารประชาชน เพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจรากหญ้า (6) เร่งอัตราการเบิกจ่ายงบประมาณเพื่อส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยเร็ว (7) จัดทำโครงการสินเชื่อที่อยู่อาศัยรวมทั้งออกมาตราการต่างๆ เพื่อส่งเสริมการฟื้นตัวของธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ และ (8) เร่งปรับโครงสร้างพื้นฐานของเศรษฐกิจโดยผ่านการเสริมสร้างบรรยากาศที่ดีในการลงทุน การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ³

ปี 2545 เศรษฐกิจไทยในปี 2545 มีการขยายตัวประมาณร้อยละ 5 ซึ่งเป็นอัตราการขยายตัวที่สูงกว่าการคาดการณ์ของทุกสำนักในช่วงต้นปีค่อนข้างมาก และเป็นการขยายตัวท่ามกลางภาวะเศรษฐกิจโลกที่ยังฟื้นตัวไม่เต็มที่ ประกอบกับมีความอึมครึมของภาวะสงครามระหว่าง

³ ธนาคารแห่งประเทศไทย. รายงานเศรษฐกิจและการเงิน ปี 2544, หน้า 1-4.

สหรัฐอเมริกาและอิรัก การฟื้นตัวในครั้งนี้นี้จึงอาศัยการใช้จ่ายภายในประเทศ โดยเฉพาะการใช้จ่ายของภาคเอกชนเป็นแรงขับเคลื่อนด้านอุปสงค์ที่สำคัญที่สุด อย่างไรก็ตาม อุปสงค์ต่างประเทศซึ่งสะท้อนได้จากการส่งออกที่เร่งตัวสูงโดยเฉพาะในช่วงครึ่งหลังของปี ยังช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของการเข้าสู่วัฏจักรการฟื้นตัวอีกรอบหนึ่ง แม้ว่าการใช้จ่ายของภาครัฐบาลมีแนวโน้มลดลงตั้งแต่ไตรมาสที่ 2 เป็นต้นมา ซึ่งทำให้แรงกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านการใช้จ่ายโดยตรงของภาครัฐแผ่วลงเมื่อเทียบกับช่วงปลายปี 2544 แต่ภาครัฐยังคงมีบทบาทสำคัญต่อเนื่องต่อระบบเศรษฐกิจไทยผ่านมาตรการต่างๆ เช่น มาตรการสนับสนุนภาคอสังหาริมทรัพย์และมาตรการเสริมสร้างอำนาจซื้อให้ประชาชนโดยเฉพาะในชนบท

ในปี 2545 เสถียรภาพเศรษฐกิจอยู่ในเกณฑ์ดีตลอดทั้งปี อัตราเงินเฟ้อทั่วไปเฉลี่ยทั้งปีอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำที่เพียงร้อยละ 0.7 แม้ว่าความไม่แน่นอนของภาวะสงครามได้ทำให้อาณานิยมผันผวนและ เพิ่มสูงขึ้น ขณะที่ภาวะน้ำท่วมในช่วงครึ่งหลังของปีสร้างความเสียหายแก่ผลผลิตทางการเกษตรบางส่วนและ ส่งผลให้ราคาสินค้าเกษตรเพิ่มขึ้นด้วย อัตราการว่างงานลดลงจากปีก่อนอย่างต่อเนื่อง ทำให้ทุนสำรองระหว่างประเทศเพิ่มขึ้น ขณะที่ยอดคงค้างหนี้ต่างประเทศปรับลดลงตามลำดับ⁴

ปี 2546 เศรษฐกิจไทยในปี 2546 ขยายตัวร้อยละ 6.7 เร่งขึ้นจากร้อยละ 5.4 ในปีก่อนหน้า แม้ว่าในช่วงครึ่งแรกของปีความไม่แน่นอนของสถานการณ์สงครามระหว่างสหรัฐอเมริกากับอิรักและความกังวลเกี่ยวกับโรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง (SRAS) ได้ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของภาคเอกชนบ้าง ทำให้มีการเลื่อนการลงทุนบางส่วนออกไประยะหนึ่ง ประกอบกับรายได้ของธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวลดลงค่อนข้างรุนแรง แต่เมื่อสถานการณ์เหล่านั้นผ่านพ้นไป ในไตรมาสที่ 3 เศรษฐกิจไทยก็กลับมาขยายตัวดีขึ้น ซึ่งบ่งชี้ถึงการฟื้นตัวที่เข้มแข็งและยืดหยุ่นต่อปัจจัยลบจากนอกประเทศ

แรงขับเคลื่อนหลักของเศรษฐกิจมาจากการขยายตัวอย่างต่อเนื่องของการอุปโภคบริโภคภาคเอกชนและการส่งออก ทั้งนี้ ดัชนีการอุปโภคบริโภคภาคเอกชนขยายตัวร้อยละ 5.1 ส่วนมูลค่าการส่งออกขยายตัวร้อยละ 18.6 ขณะที่การลงทุนภาคเอกชนขยายตัวร้อยละ 13.2 ในปีนี้สำหรับบทบาทของภาครัฐนั้น รายได้รัฐบาลขยายตัวสูงถึงร้อยละ 13.6 ในปีงบประมาณ 2546 ส่วนหนึ่งเพราะความจำเป็นในการรักษาวินัยการคลังเพื่อให้สอดคล้องกับการฟื้นตัวของภาคเอกชน แต่

⁴ ธนาคารแห่งประเทศไทย. รายงานเศรษฐกิจและการเงิน ปี 2545, หน้า 1-4.

ภาครัฐยังคงมีบทบาทสำคัญต่อเรื่องผ่านนโยบายทวิภาค (Dual Tract Policy) ซึ่งเน้นการกระตุ้นกิจกรรมภายในประเทศของภาคเอกชน เช่น การต่ออายุมาตรการสนับสนุนภาคอสังหาริมทรัพย์จนถึงสิ้นปี 2546 และการส่งเสริมความเข้มแข็งของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมโดยการให้สินเชื่อและความรู้ในด้านการบริหารจัดการ เป็นต้น ควบคู่ไปกับการเพิ่มรายได้จากต่างประเทศผ่านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางการค้าภูมิภาคและการแสวงหาตลาดส่งออกใหม่ ๆ

ในขณะเดียวกันภาคอุปทานก็สามารถตอบสนองอุปสงค์ที่เพิ่มขึ้นได้เป็นอย่างดี ดัชนีผลผลิตอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นร้อยละ 12.3 ในปีนี้เทียบกับร้อยละ 8.5 ในปีก่อน ตามการขยายตัวของทั้งสินค้าที่ผลิตเพื่อจำหน่ายในประเทศเป็นหลัก อาทิ ยานยนต์ ปิโตรเลียม และเครื่องดื่ม และสินค้าที่ผลิตเพื่อการส่งออกเป็นหลัก อาทิ แผงวงจรรวม อาหาร และยางแท่ง ส่วนในภาคเกษตร สภาพอากาศที่เอื้ออำนวยทำให้ผลผลิตพืชผลหลักขยายตัวร้อยละ 7.8 เทียบกับร้อยละ 0.0 ในปีก่อน และเมื่อประกอบกับราคาพืชผลที่สูงขึ้นมาก โดยเฉพาะราคายางพาราและข้าวหอมมะลิ รายได้เกษตรกรจากพืชผลหลักจึงขยายตัวถึงร้อยละ 25.6 ซึ่งเป็นอัตราที่สูงเป็นประวัติการณ์ สำหรับภาคบริการในช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนกรกฎาคม จำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศลดลงอย่างมากจากความกังวลเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของโรค SARS ส่งผลให้ทั้งปีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศลดลงร้อยละ 7.8 อย่างไรก็ดี ภาคการท่องเที่ยวเริ่มฟื้นตัวอย่างรวดเร็วในไตรมาสที่ 3 และจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศก็กลับมาขยายตัวเป็นปกติในไตรมาสสุดท้ายของปี

การขยายตัวสูงของภาคอุตสาหกรรม ตลอดจนภาคการก่อสร้างและภาคบริการซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมการลงทุนและการอุปโภคบริโภคภาคเอกชนที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้การจ้างงานในภาคนอกเกษตรขยายตัวดีในอัตราร้อยละ 5 อย่างไรก็ดีตาม แรงกดดันต่อค่าจ้างแรงงานยังไม่ปรากฏเนื่องจากส่วนหนึ่งของการจ้างแรงงานภาคการเกษตรเป็นการดูดซับแรงงานจากภาคเกษตร ซึ่งการจ้างแรงงานในภาคดังกล่าวลดลงร้อยละ 1.2 ในปีนี้ และยังมีแรงงานส่วนเกินเหลืออยู่

สภาพคล่องในระบบการเงินที่ยังคงมีสูง ประกอบกับการปรับลดอัตราดอกเบี้ยนโยบายของธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ในเดือนมิถุนายนจากร้อยละ 1.75 ต่อปีเหลือร้อยละ 1.25 ต่อปี ส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยของธนาคารพาณิชย์มีแนวโน้มลดลงและอยู่ในระดับต่ำต่อเนื่องตลอดทั้งปี 2546 ซึ่งภาวะอัตราดอกเบี้ยต่ำนี้มีส่วนช่วยสนับสนุนการใช้จ่ายของภาคเอกชน โดยเฉพาะการใช้จ่ายในสินค้าคงทน และ ลดภาระต้นทุนการกู้ยืมของภาคธุรกิจ มีผลให้การปล่อยสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ปรับตัวดีขึ้นอย่างชัดเจนในปีนี โดยสินเชื่อที่ปล่อยสู่ภาคอุตสาหกรรม การค้า และการ

ส่งออกขยายตัวต่อเนื่องทั้งปีเป็นปีแรกนับตั้งแต่ช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ ขณะที่สินเชื่อเพื่อการบริโภคส่วนบุคคลและที่อยู่อาศัยขยายตัวสูงต่อเนื่องจากปีก่อน

เงินบาทแข็งค่าขึ้นในปี 2546 โดยเฉลี่ยทั้งปีอยู่ที่ 41.50 บาท/ดอลลาร์สหรัฐฯ หรือแข็งค่าขึ้นร้อยละ 3.6 จากค่าเฉลี่ยในปี 2545 การแข็งค่าของเงินบาทเป็นผลจากปัจจัยภายนอกและภายใน ประเทศ ที่สำคัญได้แก่ การอ่อนค่าของเงินดอลลาร์สหรัฐฯ เนื่องจากความกังวลเกี่ยวกับปัญหาการขาดดุลการค้าของสหรัฐฯ และความเชื่อมั่นของนักลงทุนต่อเศรษฐกิจไทย ซึ่งสะท้อนได้จากการปรับตัวสูงขึ้นถึงร้อยละ 116.6 ของดัชนีตลาดหลักทรัพย์ไทยและการปรับเพิ่มอันดับความน่าเชื่อถือของไทยโดยสถาบันจัดอันดับในต่างประเทศหลายแห่ง อย่างไรก็ตาม ในช่วงไตรมาสที่ 3 ธ.พ. พบว่าการแข็งค่าขึ้นอย่างรวดเร็วของเงินบาทมิได้เป็นผลจากปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจเท่านั้น หากมาจากการเก็งกำไรของนักลงทุนในตลาดการเงินด้วย ดังนั้น ธ.พ. จึงได้ออกมาตรการป้องปรามการเก็งกำไรค่าเงินบาทเมื่อวันที่ 11 กันยายน และ 14 ตุลาคม 2546 ซึ่งก็ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ

เสถียรภาพเศรษฐกิจอยู่ในเกณฑ์ดีตลอดทั้งปี 2546 อัตราเงินเฟ้อทั่วไปเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 1.8 สูงขึ้นจากร้อยละ 0.7 ในปีก่อนตามการเร่งตัวของราคาอาหารสดและพลังงาน ขณะที่อัตราเงินเฟ้อพื้นฐานเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 0.2 ลดลงเล็กน้อยจากร้อยละ 0.4 ในปีก่อนตามค่าเช่าบ้านที่โน้มลดลงต่อเนื่องเป็นสำคัญ ส่วนอัตราการว่างงานมีเพียงร้อยละ 2.2 และหนี้สาธารณะลดลงมาอยู่ต่ำกว่าร้อยละ 50 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ด้านต่างประเทศ ดุลบัญชีเดินสะพัดคงเกินดุลจากทั้งดุลการค้าและดุลบริการ เงินโอน และรายได้ ส่งผลให้รัฐบาลสามารถชำระหนี้คืนแก่กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ก่อนกำหนดได้ถึงเกือบ 2 ปี และระดับทุนสำรองระหว่างประเทศของไทยก็ยังคงอยู่ในเกณฑ์ที่มั่นคง โดย ณ สิ้นปีอยู่ที่ 42.1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือคิดเป็นกว่า 3 เท่าของหนี้ต่างประเทศระยะสั้น⁵

ปี 2547 เศรษฐกิจไทยปี 2547 ขยายตัวร้อยละ 6.1 ซึ่งยังคงเป็นอัตราการขยายตัวที่อยู่ในเกณฑ์ที่ค่อนข้างสูง ต่อเนื่องจากปีก่อนซึ่งขยายตัวร้อยละ 6.9 ทั้งนี้ แม้จะมีการชะลอตัวของอุปสงค์ภายในประเทศทั้งการอุปโภค บริโภคและการลงทุนภาคเอกชน แต่อุปสงค์ต่างประเทศในปีนี้อยู่ในเกณฑ์ดี ส่งผลให้มูลค่าการส่งออกสูงเป็นประวัติการณ์ แรงขับเคลื่อนหลักของเศรษฐกิจในปี 2547 มาจากการลงทุนภาคเอกชนและการส่งออก ทั้งนี้ ดัชนีการลงทุนภาคเอกชนขยายตัวร้อยละ

⁵ ธนาคารแห่งประเทศไทย. รายงานเศรษฐกิจและการเงิน ปี 2546, หน้า 1-2.

12.8 ชะลอลงเล็กน้อยจากร้อยละ 13.6 ในปีก่อน ส่วนมูลค่าการส่งออกขยายตัวในอัตราร้อยละ 23.0 เติบโตจากร้อยละ 18.2 ในปีก่อน

สำหรับดัชนีการอุปโภคบริโภคเอกชนชะลอลงเล็กน้อยจากร้อยละ 5.4 ในปีก่อน เป็นร้อยละ 3.7 ส่วนหนึ่งเพราะความต้องการสินค้าคงทนที่เริ่มอืดตัว และอีกส่วนหนึ่งสะท้อนความเชื่อมั่นของผู้บริโภคที่มีแนวโน้มลดลงตั้งแต่ต้นปีจากผลกระทบของปัจจัยเสี่ยงต่างๆ เช่น ราคาน้ำมันในระดับสูง สถานการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และการระบาดของไข้หวัดนกที่อยู่ในสัตว์ปีก ขณะที่รายจ่ายของรัฐบาลขยายตัวร้อยละ 17.8 ในปีงบประมาณ 2547 ซึ่งเป็นการเร่งตัวของทั้งรายจ่ายประจำและรายจ่ายลงทุนโดยรายได้รัฐบาลขยายตัวถึงร้อยละ 17.1 ในปีงบประมาณ 2547 สะท้อนการขยายตัวที่ดีของเศรษฐกิจโดยเฉพาะผลประกอบการภาคธุรกิจ ทำให้ดุลเงินสดเกินดุลจำนวน 17.2 พันล้านบาท

อุปสงค์ในประเทศที่ชะลอลงทำให้ทิศทางการตอบสนองของอุปทานชะลอลงด้วย ดัชนีผลผลิตอุตสาหกรรมขยายตัวร้อยละ 8.1 ในปี 2547 ชะลอลงจากร้อยละ 12.3 ในปีก่อน ตามหมวดสินค้าที่ผลิตเพื่อจำหน่ายในประเทศในหมวดอาหาร และเครื่องดื่ม และสินค้าที่ผลิตเพื่อการส่งออกบางประเภท อาทิ ยางแท่ง และแผงวงจรรวม ส่วนในภาคเกษตร สภาพอากาศที่แห้งแล้งตั้งแต่ช่วงต้นปีส่งผลให้ผลผลิตพืชผลหลักหดตัวร้อยละ 1.2 จากที่ขยายตัวร้อยละ 10.5 ในปีก่อน อย่างไรก็ดี ราคาพืชผลที่ยังอยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะราคาข้าวหอมมะลิและยางพารา ทำให้รายได้เกษตรกรจากพืชผลหลักยังคงขยายตัวดีที่ร้อยละ 15.4 สำหรับภาคบริการ จำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศขยายตัวสูงถึงร้อยละ 16.5 ในปี 2547 แม้จะได้รับผลกระทบจากการระบาดของไข้หวัดนกในสัตว์ปีกในช่วงไตรมาสที่ 1 และผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่ไตรมาสที่ 2 เป็นต้นมา แต่จำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศในปีนี้ยังขยายตัวในเกณฑ์ดีเทียบกับปีก่อนโดยนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศในปี 2546 ลดลงอย่างมากจากความกังวลเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของโรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง (SARS) อนึ่ง เหตุการณ์ภัยธรรมชาติใน 6 จังหวัดภาคใต้ชายฝั่งทะเลอันดามันซึ่งเกิดขึ้นในช่วงสัปดาห์สุดท้ายของปี ยังไม่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวมในปี 2547

ภาคอุตสาหกรรม ภาคการก่อสร้างและภาคบริการ ขยายตัวสอดคล้องกับการลงทุนภาคเอกชนส่งผลให้การจ้างงานในภาคนอกเกษตรขยายตัวดีในอัตราร้อยละ 6.0 โดยส่วนหนึ่งของแรงงานเคลื่อนย้ายมาจากภาคเกษตรเพราะสภาพอากาศที่แห้งแล้งไม่เอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูก การจ้างงานในภาคเกษตรจึงหดตัวร้อยละ 2.3 ในปี 2547

อัตราดอกเบี้ยระยะสั้นในตลาดเงินได้ปรับเพิ่มขึ้นต่อเนื่องตามการปรับขึ้นอัตราดอกเบี้ยนโยบายของ ธปท. 3 ครั้ง ในช่วงครึ่งหลังของปี 2547 อย่างไรก็ตาม สภาพคล่องในระบบสถาบันการเงินยังคงอยู่ในระดับสูง ทำให้อัตราดอกเบี้ยของธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ทั้งอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและเงินกู้ไม่เปลี่ยนแปลงจากปีก่อนขณะเดียวกันภาวการณ์ปล่อยสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ปรับตัวดีขึ้นชัดเจน ทั้งการเพิ่มขึ้นของสินเชื่อที่ให้แก่ภาคธุรกิจและประชาชน

เงินบาทโน้มแข็งขึ้นในปี 2547 โดยทั่วทั้งปีเฉลี่ยอยู่ที่ 40.28 บาทต่อดอลลาร์ สรอ. หรือแข็งค่าขึ้นร้อยละ 3.0 จากค่าเฉลี่ยในปี 2546 แม้ว่าในบางช่วงค่าเงินบาทจะได้รับผลกระทบจากปัจจัยลบภายในประเทศ อาทิ การระบาดของโรคไข้หวัดนกและสถานการณ์ความไม่สงบในภาคใต้ และจากปัจจัยภายนอก เช่น การเพิ่มขึ้นของราคาน้ำมัน แต่ค่าเงินบาทโดยรวมยังคงปรับตัวแข็งขึ้นจากปัจจัยที่สำคัญ ดังนี้ (1) การปรับตัวตามค่าเงินในภูมิภาคเนื่องจาก Sentiment ของค่าเงินดอลลาร์ สรอ. ที่เปราะบางจากความกังวลเกี่ยวกับปัญหาการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดและการขาดดุลการค้าของสหรัฐฯ (2) การปรับขึ้นอัตราดอกเบี้ยนโยบายของ ธปท. ในเดือนสิงหาคม ตุลาคม และธันวาคม (3) การเข้ามาลงทุนเพื่อขึ้นในตลาดหลักทรัพย์ไทยของนักลงทุนต่างประเทศ และ (4) ข่าวลือการปรับค่าเงินหยวนของจีน

เสถียรภาพเศรษฐกิจอยู่ในเกณฑ์ดีต่อเนื่องจากปี 2546 อัตราเงินเฟ้อทั่วไปเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 2.7 สูงขึ้นจากร้อยละ 1.8 ในปีก่อนตามการเร่งตัวของราคาอาหารสดและพลังงาน ขณะที่อัตราเงินเฟ้อพื้นฐานเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 0.4 เพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากร้อยละ 0.2 ในปีก่อน ส่วนอัตราการว่างงานอยู่ในระดับต่ำที่ร้อยละ 2.1 และหนี้สาธารณะอยู่ในระดับต่ำที่ร้อยละ 47.8 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ณ สิ้นปี 2547 ด้านเสถียรภาพต่างประเทศ ดุลบัญชีเดินสะพัดยังคงเกินดุลจากทั้งดุลการค้าและดุลบริการ รายได้และเงินโอน ระดับหนี้ต่างประเทศลดลงต่อเนื่อง เงินสำรองระหว่างประเทศยังคงอยู่ในระดับสูง โดย ณ สิ้นปี 2547 อยู่ที่ 49.8 พันล้านดอลลาร์ สรอ. หรือประมาณ 4 เท่าของหนี้ต่างประเทศระยะสั้น⁶

ปี 2548 เศรษฐกิจไทยในปีนี้ ชะลอลงจากปี 2547 โดยในปีนี้ เศรษฐกิจไทยต้องเผชิญกับปัจจัยลบหลายประการทั้งจากปัญหาภัยแล้ง เหตุการณ์ภัยธรรมชาติใน 6 จังหวัด ชายฝั่งทะเลอันดามัน สถานการณ์ความไม่สงบในภาคใต้ การระบาดของโรคไข้หวัดนกในสัตว์ปีกรอบใหม่ รวมทั้งปัจจัยลบภายนอกจากราคาน้ำมันในตลาดโลกที่ปรับตัวสูงขึ้นและทิศทางอัตราดอกเบี้ยขาขึ้น

⁶ ธนาคารแห่งประเทศไทย. รายงานเศรษฐกิจและการเงิน ปี 2547, หน้า 1-2.

อย่างไรก็ดี พื้นฐานเศรษฐกิจที่ดีและความสามารถในการปรับตัวต่อปัจจัยลบดังกล่าว ทำให้การเติบโตและเสถียรภาพเศรษฐกิจอยู่ในเกณฑ์น่าพอใจ โดยแรงขับเคลื่อนยังคงมาจากอุปสงค์ภายในประเทศ และบางส่วนจากการส่งออกที่ปรับตัวดีขึ้นในช่วงครึ่งหลังของปี

ในภาคเกษตร รายได้เกษตรกรจากการขายพืชผลหลักในปี 2548 ขยายตัวร้อยละ 20.2 เทียบกับร้อยละ 17.0 ในปีก่อน จากปัจจัยด้านราคาเป็นสำคัญ ขณะที่ผลผลิตพืชผลหลักหดตัวลงจากปีก่อนจากปัญหาภัยแล้งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาวน้ำท่วมในภาคใต้ ส่วนการผลิตภาคอุตสาหกรรมในปี 2548 ขยายตัวในอัตราที่ชะลอตัวลงจากปีก่อน โดยเฉพาะในกลุ่มสินค้าที่ผลิตเพื่อจำหน่ายในประเทศตามภาวะเศรษฐกิจที่ชะลอตัว ขณะที่กลุ่มสินค้าที่ผลิตเพื่อส่งออกยังคงขยายตัวสูง โดยดัชนีผลผลิตอุตสาหกรรม (MPI) ขยายตัวร้อยละ 9.2 ชะลอตัวลงจากร้อยละ 11.5 ในปีก่อน แต่อย่างไรก็ตาม อัตราการใช้กำลังการผลิตเฉลี่ยยังคงยังเพิ่มสูงขึ้น โดยอยู่ที่ระดับร้อยละ 72.6 เทียบกับร้อยละ 70.7 ในปี 2547 ด้านภาคบริการ จำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศโดยรวม และอัตราเข้าพักโรงแรมเฉลี่ยปรับลดลงจากปีก่อน โดยส่วนหนึ่งเป็นผลจากเหตุการณ์ภัยธรรมชาติใน 6 จังหวัดฝั่งทะเลอันดามันและปัญหาความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

สำหรับการบริโภคภาคเอกชนในปี 2548 ขยายตัวร้อยละ 4.0 ชะลอตัวลงจากปีก่อน โดยเฉพาะการบริโภคสินค้าในกลุ่มสินค้าคงทน เนื่องจากผู้บริโภคระมัดระวังการใช้จ่ายมากขึ้น ส่วนหนึ่งเป็นผลจากราคาน้ำมันที่ทรงตัวอยู่ในระดับสูง อัตราเงินเฟ้อและอัตราดอกเบี้ยที่ปรับสูงขึ้น สอดคล้องกับดัชนีการอุปโภคบริโภคภาคเอกชนในปี 2548 ที่ชะลอตัวลงเมื่อเทียบกับปีก่อน ขณะที่การลงทุนภาคเอกชนขยายตัวร้อยละ 11.0 ชะลอตัวลงจากปีก่อนที่ขยายตัวร้อยละ 16.3 โดยการลงทุนในหมวดก่อสร้างชะลอตัวตามภาวะธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ สอดคล้องกับดัชนีการลงทุนภาคเอกชนที่ขยายตัวในอัตราที่ชะลอตัวลงจากปีก่อนหน้า

ด้านการค้าระหว่างประเทศ การส่งออกในปี 2548 ขยายตัวร้อยละ 15.0 ชะลอตัวลงจากร้อยละ 21.6 ในปีก่อน ขณะที่การนำเข้าขยายตัวในอัตราที่สูงใกล้เคียงกับปีก่อนโดยอยู่ที่ร้อยละ 26.0 เป็นผลจากการนำเข้าที่ขยายตัวสูงขึ้นมากในช่วงครึ่งปีแรก โดยเฉพาะการนำเข้าเหล็ก ทองคำ และน้ำมัน ส่งผลให้ดุลการค้าขาดดุล 8,578 ล้านดอลลาร์ สหรัฐ. จากที่เกินดุลในปีก่อน ส่วนดุลบริการ รายได้และเงินโอนเกินดุลลดลง ส่วนหนึ่งเป็นผลกระทบต่อเนื่องจากเหตุการณ์สินามิที่ส่งผลกระทบต่อรายรับจากการท่องเที่ยว ส่งผลให้ดุลบัญชีเดินสะพัดขาดดุล 3,714 ล้านดอลลาร์ สหรัฐ. ในปี 2548 จากที่เกินดุลติดต่อกันในช่วง 7 ปีที่ผ่านมา โดยมีการขาดดุลสูงในช่วงครึ่งแรกของปี และดุลบัญชี

เงินสะพัดได้ปรับตัวดีขึ้นเป็นเกินดุลในช่วงครึ่งหลังของปี จากการส่งออกที่ปรับตัวดีขึ้น และการนำเข้าที่ชะลอตัว

สำหรับภาคการคลัง ในปีงบประมาณ 2548 รัฐบาลดำเนินนโยบายงบประมาณแบบสมดุล โดยรายได้จัดเก็บรวมของรัฐบาลขยายตัวสูงกว่าประมาณการตามเอกสารงบประมาณ จากรายได้ภาษีที่ขยายตัวต่อเนื่องจากปีก่อนโดยเฉพาะภาษีเงินได้นิติบุคคลและภาษีมูลค่าเพิ่ม สำหรับรายจ่ายรวมของรัฐบาลขยายตัวขึ้นเช่นกัน ตามมาตรการเร่งรัดการเบิกจ่ายของรัฐบาล ทำให้ในปีงบประมาณ 2548 รัฐบาลเกินดุลเงินสด 16.8 พันล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 0.2 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP)

ทางด้านภาคการเงิน อัตราดอกเบี้ยระยะสั้นในตลาดเงินได้ปรับเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตามการปรับขึ้นของอัตราดอกเบี้ยนโยบายของ ธปท. ขณะที่ธนาคารพาณิชย์ส่วนใหญ่ได้เริ่มทยอยปรับขึ้นอัตราดอกเบี้ยเงินฝากและเงินกู้เช่นกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการส่งผ่านนโยบายการเงินไปยังระบบธนาคารพาณิชย์ นอกจากนี้ นโยบาย One Presence ภายใต้แผนพัฒนาระบบสถาบันการเงินที่มีการควบรวมและยกฐานะของบริษัทเงินทุนเป็นธนาคารพาณิชย์แห่งใหม่ มีส่วนทำให้อัตราการขยายตัวของเงินฝากและสิทธิเรียกร้องภาคเอกชน ที่ประกอบด้วยสินเชื่อภาคเอกชนและการถือครองหลักทรัพย์ภาคเอกชนของธนาคารพาณิชย์ขยายตัวเร่งขึ้นอย่างไรก็ตาม เมื่อหักผลดังกล่าวแล้วพบว่าสิทธิเรียกร้องภาคเอกชนขยายตัวในอัตราที่ชะลอตัวลงเมื่อเทียบกับปี 2547 แต่ได้เริ่มปรับตัวดีขึ้นในช่วงครึ่งหลังของปีตามภาวะการฟื้นตัวของเศรษฐกิจ

ค่าเงินบาทเฉลี่ยทั้งปี 2548 อยู่ที่ 40.29 บาท ต่อดอลลาร์ สหรัฐ. ใกล้เคียงกับค่าเฉลี่ยในปีก่อนโดยค่าเงินบาทได้อ่อนค่าลงในช่วงครึ่งแรกของปีจากปัจจัยลบต่างๆ ทั้งภายในประเทศและนอกประเทศ และได้กลับมาเคลื่อนไหวอย่างมีเสถียรภาพมากขึ้นในช่วงปลายปี โดยมีปัจจัยสนับสนุนสำคัญจาก (1) ตัว GDP ในไตรมาสที่ 3 ของไทยซึ่งออกมาสูงกว่าคาดการณ์ (2) การแข็งค่าขึ้นของสกุลเงินในภูมิภาค และ (3) ความเชื่อมั่นต่อค่าเงินดอลลาร์ สหรัฐ. ที่ลดลง เนื่องจากตลาดคาดว่าวัฏจักรอัตราดอกเบี้ยขาขึ้นของสหรัฐฯ ใกล้จะสิ้นสุดแล้ว

ทั้งนี้ ในปี 2548 เสถียรภาพเศรษฐกิจโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ดี ทั้งเสถียรภาพในประเทศและเสถียรภาพต่างประเทศ โดยอัตราเงินเฟ้อทั่วไปเฉลี่ยทั้งปีอยู่ที่ร้อยละ 4.5 และอัตราเงินเฟ้อพื้นฐานเฉลี่ยทั้งปีอยู่ที่ร้อยละ 1.6 ซึ่งอัตราเงินเฟ้อพื้นฐานยังคงอยู่ในช่วงเป้าหมายที่ร้อยละ 0-3.5 ของกรอบนโยบายการเงิน ขณะที่อัตราการว่างงาน และหนี้สาธารณะอยู่ในระดับต่ำ สำหรับ

เสถียรภาพด้าน ต่างประเทศ ปรับตัวดีขึ้นเช่นกัน แม้ว่าดุลบัญชีเดินสะพัดได้กลับมาเกินดุลโดยตลอด ส่วนระดับหนี้ต่างประเทศลดลงต่อเนื่อง และเงินสำรองระหว่างประเทศยังคงอยู่ในระดับสูง⁷

ปี 2549 เศรษฐกิจไทยในปี 2549 ปรับตัวดีขึ้นเล็กน้อยจากปี 2548 ในปีนี้ เศรษฐกิจไทยได้แรงขับเคลื่อนจากการส่งออกซึ่งขยายตัวสูง แม้ว่าอุปสงค์ในประเทศซึ่งเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญเมื่อปีก่อนจะชะลอตัวลงอย่างต่อเนื่องโดยเป็นผลมาจากปัจจัยลบหลายประการ ได้แก่ ราคา น้ำมันโลก ซึ่งสูงขึ้น ต่อเนื่องใน 3 ไตรมาสแรกของปี สถานการณ์ความไม่สงบในภาคใต้ ภาวะน้ำท่วมรุนแรงยาวนาน และความ ไม่แน่นอนทางการเมือง ในปี 2549 ดุลบัญชีเดินสะพัดกลับมาเกินดุลจากการส่งออกที่ขยายตัวดี และการนำเข้าที่ขยายตัวชะลอลงตามอุปสงค์ภายในประเทศ กอปรกับการท่องเที่ยวที่กลับมาขยายตัวได้ดี

ในภาคการเกษตร รายได้เกษตรกรในปี 2549 ขยายตัวเร่งขึ้นจากปีก่อนที่ร้อยละ 30.3 เนื่องจากช่วงครึ่งแรกของปีสภาพอากาศและปริมาณน้ำเอื้ออำนวย ส่งผลให้ผลผลิตขยายตัวดี ในช่วง 3 ไตรมาสแรก กอปรกับราคาพืชผลที่ขยายตัวดีต่อเนื่อง แม้ว่าผลผลิตในช่วงปลายปีได้รับผลกระทบจากปัญหาอุทกภัยในหลายพื้นที่ ส่วนการผลิตภาคอุตสาหกรรมในปี 2549 ยังคงขยายตัวอยู่ในเกณฑ์ดี โดยเฉพาะอุตสาหกรรมในหมวดอิเล็กทรอนิกส์ อย่างไรก็ตามดัชนีผลผลิตอุตสาหกรรม (MPI) ขยายตัวร้อยละ 7.4 ชะลอลงจากร้อยละ 9.1 ในปีก่อน จากต้นทุนที่สูงขึ้นและภาวะการแข่งขันจากทั้งในและนอกประเทศ อัตราการใช้กำลังการผลิตในปี 2549 เฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 74.2 ด้านภาคบริการโดยรวมปรับตัวดีขึ้นจากปีก่อน โดยจำนวนนักท่องเที่ยวต่างประเทศเพิ่มขึ้นร้อยละ 20.0 ซึ่งสาเหตุสำคัญมาจากการกลับสู่ภาวะปกติของการท่องเที่ยวตามชายฝั่งทะเลอันดามัน หลังจากได้รับผลกระทบของเหตุการณ์ภัยธรรมชาติในปี 2547

ด้านอุปโภคบริโภคภาคเอกชนในปี 2549 ขยายตัวร้อยละ 3.1 ชะลอลงจากร้อยละ 4.3 ในปีก่อน เนื่องจากผู้บริโภคมีระดับการใช้จ่ายมากขึ้นในภาวะที่ราคาน้ำมัน อัตราเงินเฟ้อ และอัตราดอกเบี้ย ยังคงทรงตัวอยู่ในระดับสูงทั้งนี้ การใช้จ่ายสินค้าคงทนหดตัวร้อยละ 0.8 จากปีก่อน ส่วนการลงทุนภาคเอกชนขยายตัวในอัตราชะลอลงที่ร้อยละ 3.9 จากที่ขยายตัวร้อยละ 10.9 ในปีก่อนหน้า สอดคล้องกับดัชนีความเชื่อมั่นทางธุรกิจที่ปรับลดลงจากปีก่อนและดัชนีการลงทุนภาคเอกชนที่ชะลอลงปี 2548 ทั้งนี้ เป็นการชะลอลงของทั้งเครื่องมือเครื่องจักรและการก่อสร้าง นอกจากนี้ ความ

⁷ ธนาคารแห่งประเทศไทย. รายงานเศรษฐกิจและการเงิน ปี 2548, หน้า 1-2.

มั่นใจของภาคเอกชนยังได้รับผลกระทบจากภาวะอุทกภัยและปัญหาความไม่แน่นอนทางการเมืองด้วยเช่นกัน

ด้านการค้าระหว่างประเทศ การส่งออกในปี 2549 ขยายตัวร้อยละ 17.4 เติบโตขึ้นจากร้อยละ 15.0 ในปีก่อน ขณะที่การนำเข้าขยายตัวในอัตราที่ชะลอลงโดยอยู่ที่ร้อยละ 7.0 ตามการชะลอตัวของอุปสงค์ภายในประเทศ ส่งผลให้ดุลการค้ากลับมาเกินดุลที่ 2.2 พันล้านดอลลาร์ สหรัฐ. ในปีนี้ จากที่ขาดดุล 8.5 พันล้านดอลลาร์ สหรัฐ. ในปีก่อนส่วนดุลบริการ รายได้และเงินโอนเกินดุล 1.0 พันล้านดอลลาร์ สหรัฐ. เพิ่มขึ้นจาก 0.7 พันล้านดอลลาร์ สหรัฐ. ในปีก่อน เนื่องจากรายรับจากการท่องเที่ยวกลับมาขยายตัวดี ส่งผลให้ดุลบัญชีเดินสะพัดในปี 2549 เปลี่ยนจากการขาดดุล 7.9 พันล้านดอลลาร์ สหรัฐ. ในปี 2548 มาเกินดุลที่ 3.2 พันล้านดอลลาร์ สหรัฐ. (หากไม่รับ Reinvested Earning บัญชีเดินสะพัดเกินดุล เท่ากับ 7.4 พันล้านดอลลาร์ สหรัฐ.)

สำหรับภาคการคลัง ในปีงบประมาณ 2549 รัฐบาลดำเนินนโยบายงบประมาณแบบสมดุล โดยรัฐบาลมีรายได้จัดเก็บสุทธิ 1,339.4 พันล้านบาท เพิ่มขึ้นจากระยะเดียวกันปีก่อนร้อยละ 5.9 ซึ่งต่ำกว่า ประมาณการตามเอกสารงบประมาณ (1,360 พันล้านบาท) เป็นผลจากมาตรการลดภาษีสรรพสามิตน้ำมัน การจัดเก็บอากรขาเข้าซึ่งน้อยกว่าประมาณการจากค่าเงินบาทที่แข็งค่าขึ้นเกินกว่าคาด และการคืนภาษีของกรมสรรพากรที่สูงกว่าประมาณการทางด้านรายจ่าย อัตราการเบิกจ่ายในปี 2549 เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปีก่อน จากมาตรการเร่งรัดการเบิกจ่ายของรัฐบาล ทั้งนี้ ในปีงบประมาณ 2549 ดุลเงินสดของรัฐบาลเกินดุล 4.5 พันล้านบาท ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 0.06 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP)

ทางด้านภาคการเงิน ในช่วงครึ่งแรกของปี 2549 อัตราดอกเบี้ยระยะสั้นในตลาดเงิน อัตราดอกเบี้ยเงินฝากและเงินกู้ของธนาคารพาณิชย์ปรับเพิ่มขึ้นตามการปรับขึ้นของอัตราดอกเบี้ยนโยบายของ ธปท. แต่ในช่วงครึ่งปีหลังของปี อัตราดอกเบี้ยข้างต้นได้ทรงตัวหลังจากที่ ธปท. ได้คงอัตราดอกเบี้ยนโยบายไปถึงสิ้นปี 2549 นอกจากนี้ อัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่แท้จริงได้เปลี่ยนมาเป็นบวกตั้งแต่เดือนเมษายน อนึ่ง การแข่งขันปรับขึ้นอัตราดอกเบี้ยเงินฝากเพื่อรักษาลูกค้าเงินฝากของธนาคารพาณิชย์ ทำให้การขยายตัวของเงินฝากขยายตัวในอัตราที่ชะลอลงจากปีก่อน สันนิษฐานว่าภาคเอกชนและการถือครองหลักทรัพย์ภาคเอกชนของธนาคารพาณิชย์ชะลอตัวตลอดทั้งปี ซึ่งสอดคล้องกับการลงทุนและความเชื่อมั่นของภาคเอกชน

ค่าเงินบาทเฉลี่ยทั้งปี 2549 อยู่ที่ 37.93 บาทต่อดอลลาร์ สรอ. แข็งค่าขึ้นเมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยในปีก่อนที่ 40.29 บาท และเมื่อพิจารณาดัชนีค่าเงินบาทที่แท้จริงซึ่งสะท้อนความสามารถในการแข่งขันด้านราคาของการส่งออกก็อยู่ในทิศทางแข็งค่าขึ้น และแข็งค่าขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงปลายปี โดยมีปัจจัยภายในประเทศสนับสนุนที่สำคัญได้แก่ (1) ดุลบัญชีเดินสะพัดที่เกินดุลอยู่ในระดับสูง และ (2) เงินทุนไหลเข้าจำนวนมากเพื่อการลงทุนทางตรงและการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์และตลาดพันธบัตร อย่างไรก็ตามภายหลังจากที่ทางการได้ออกมาตรการดำรงเงินสำรองนำเข้าระยะสั้นเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2549 การแข็งค่าของเงินบาทได้ชะลอตัวลง

เสถียรภาพเศรษฐกิจไทยในปี 2549 โดยรวมอยู่ในเกณฑ์ดี ด้านเสถียรภาพในประเทศ อัตราเงินเฟ้อพื้นฐานยังคงอยู่ในช่วงเป้าหมายของกรอบนโยบายการเงินที่ร้อยละ 0-3.5 โดยเฉลี่ยทั้งปีอยู่ที่ร้อยละ 2.3 ส่วนอัตราการว่างงานและหนี้สาธารณะอยู่ในระดับต่ำ นอกจากนี้ อัตราเงินเฟ้อทั่วไปมีแนวโน้ม ชะลอลงตั้งแต่ช่วงกลางปี แม้ว่าจะเร่งตัวขึ้นชั่วคราวเนื่องจากภาวะอุทกภัยที่ส่งผลกระทบต่อราคาพืชผล และอาหารสด สำหรับเสถียรภาพด้านต่างประเทศอยู่ในเกณฑ์ดีเช่นกัน โดยดุลบัญชีเดินสะพัดในปีเกินดุลและแม้ว่าระดับหนี้ต่างประเทศปรับเพิ่มขึ้นจากปีก่อน แต่สัดส่วนหนี้ต่างประเทศต่อ GDP ยังอยู่ในระดับที่ต่ำและ สัดส่วนเงินสำรองระหว่างประเทศต่อหนี้ต่างประเทศระยะสั้นยังคงอยู่ในระดับสูง^๑

^๑ ธนาคารแห่งประเทศไทย, รายงานเศรษฐกิจและการเงิน ปี 2549, หน้า 1-2.